

1 | Vóór de 20ste eeuw

Varkensvlees heeft als dierlijke eiwitbron eeuwenlang deel uitgemaakt van het menselijke menu. Op varkens werd gejaagd om het vlees, om de huid te benutten en om wildschade te voorkomen. De domesticatie van het varken heeft later plaatsgevonden dan die van de herkauwers en de paarden. Voor nomaden waren varkens - in tegenstelling tot runderen, schapen, geiten en paarden - lastige dieren. De domesticatie van de varkens heeft tegelijkertijd plaatsgevonden met het ontstaan van de akkerbouw.

Ongeveer 6.000 jaar vóór Christus zouden in Iran en Irak de eerste varkens uit zwijnen zijn gedomesticeerd. De Chinezen beweren beenderen te hebben gevonden, die wijzen op een domesticatie 17.000 jaar geleden.

Op grond van recent onderzoek, waarbij is gekeken naar de genetische afstanden in het dna en heterozygotie, is gebleken dat de Europese en de Chinese rassen uit twee verschillende domesticatieprocessen afkomstig zijn. De eerste landbouwers met tamme varkens vestigden zich omstreeks 5.000 jaar vóór Christus in ons land. Ten tijde van de Romeinen werden in Gallië grote kudden Keltische varkens gehouden. Geschiedschrijver Strabo (64 vóór -19 ná Christus) berichtte:

De reiziger komende uit het zuiden bekeek verbaasd de ontelbare kudden varkens, die in Gallië door veld en bos zwierven en er op eikels en beukenootjes aasden. Het land dankte deze buitengewone uitbreiding der varkensteelt, en ook de uitmuntende hoedanigheid der vleeswaren, aan de uitgestrekte eiken - en beukenwouden.

Verduurzaamd varkensvlees, vooral gerookte hammen, was in die tijd al een gewild exportproduct.

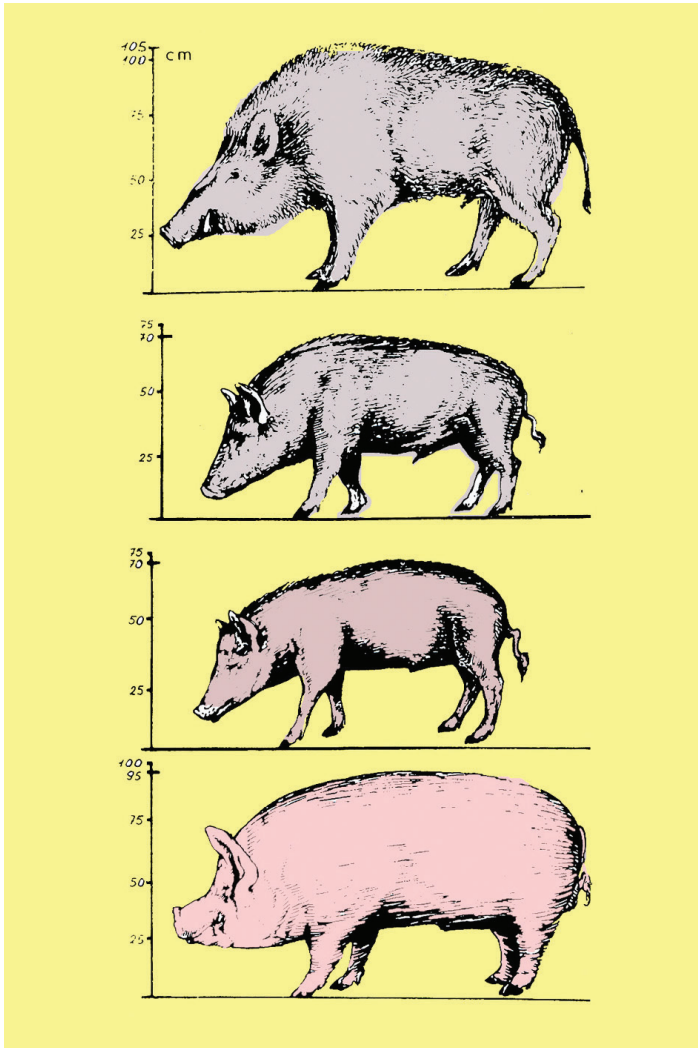
Bij de Kelten en de Germanen genoot het varken als voedingsbron groot aanzien. Karel de Grote hield later op zijn kroongoeieren al 540 oude en 320 jonge varkens. Ieder jaar moest zijn rentmeester verslag uitbrengen over de vooruitzichten van de varkenshouderij.

HET EUROPESE WILDE ZWIJN, DE VOOROUDE VAN DE HEDENDAAGSE VARKENS

Het Europese wilde zwijn, *Sus scrofa ferus*, is de stamvorm van de huidige varkens. Het wilde zwijn komt in een groot aantal ondersoorten voor in Europa en Azië. Op het ontstaan van de hedendaagse varkens hebben Zuid-Europese, Aziatische en Zuid-Oost-Aziatische ondersoorten een aanzienlijke invloed gehad.

De domesticatie had tot gevolg dat het varken kleiner werd dan het wilde zwijn. De hoogte daalde in de Nieuwe IJstijd van 90 à 100 cm naar 75 cm en in de Vroege Middeleeuwen zelfs naar 65 cm. Ook de herseninhoud nam af en verminderde in de loop der tijden zelfs met 25%. De schedel werd korter en de neuslijn werd meer ingedeukt. Bij sommige typen ontstonden hangoren. De tanden werden korter en er kwam een krul in de staart.

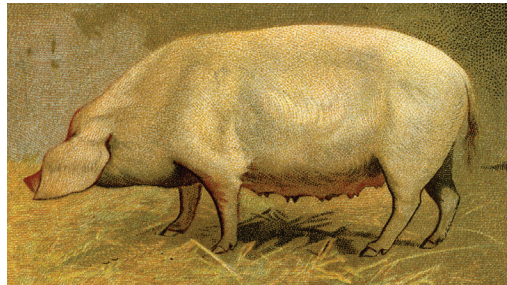
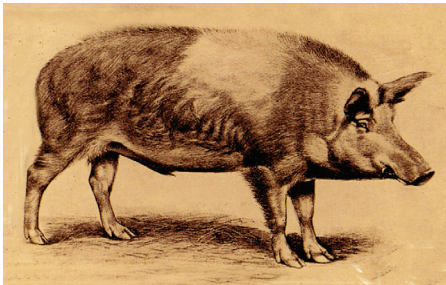
VERANDERINGEN IN HET EXTERIEUR IN DE LOOP DER EEUWEN

De afname van de hoogtemaat en het gewicht kan veroorzaakt zijn, doordat kleinere dieren gemakkelijker te temmen waren en daarom langer benut werden voor de fokkerij. De grotere en zwaardere dieren waren ook aantrekkelijker om te slachten.

De varkens werden gehouden voor het vlees en gevoerd met afval, oogstresten en overschotten van landbouwproducten. Door ervaring en groeiende deskundigheid op het gebied van de selectie en voeding werden de varkens geleidelijk weer groter. In Noord- en Midden-Europa vormden zich in de loop der eeuwen twee typen huisvarkens:

Het Groot Grootorig Landvarken, ook wel het Keltisch-Germaans varken genoemd. Dit type varken kwam voor in Noord-Frankrijk, Engeland, België, Nederland, Noordwest-Duitsland en Scandinavië. Het kenmerkte zich door een goede ontwikkeling, laatrijtheid, een lange, spitse kop met grote tot over de snuit hangende oren, een opgebogen rug, vlakke ribben en fijn beenwerk.

Het Kleinorig Stagoorvarken, meer verbreid in Oost- en Midden-Europa en als Keltisch-Iberisch varken in Frankrijk en Spanje. Van daaruit vermoedelijk ook verspreid naar Nederland en Duitsland. De kenmerken van het Kleinorig Stagoorvarken waren een korte gedrongen bouw, vlakke ribben, fijn beenwerk en een lange spitse kop met opstaande oren.

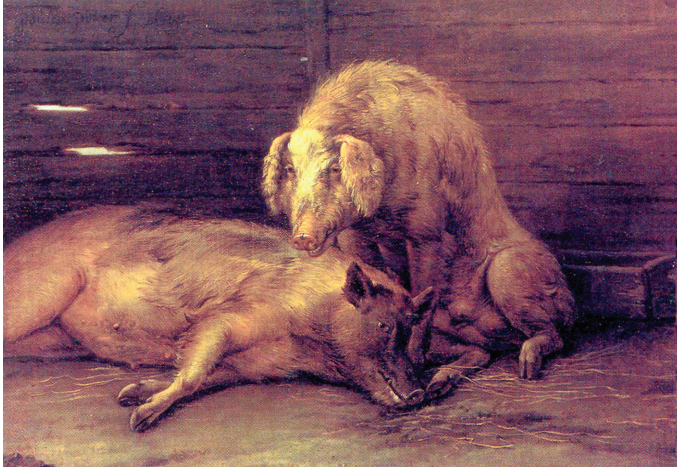

KLEINORIG STAGOOORVARKEN EN GROOT GROOTORIG KELTSCH-GERMAANS VARKEN

Het Stagoorvarken wordt in een oude anonieme publicatie als volgt getypeerd:

De varkens van deze soort hebben eenen kop zweemende naar dien van het wilde zwijn, en genoegzaam recht opstaande oren; hun rug is scherp en het lijf uitgerek; aan sommige plaatsen is dit ras bekend onder de naam 'schrammen' of Hannoversche varkens of 'scherpruggen', aan andere onder dien van Stagooren of Steiloren.

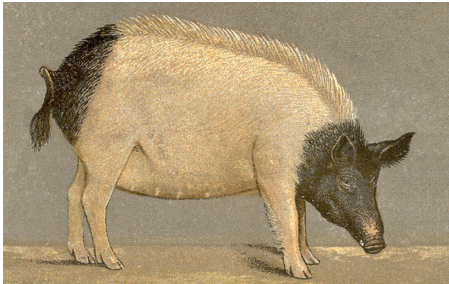
Op de schilderijen en tekeningen van Paulus Potter (1625-1654) zijn zowel het Groot Grootorig Landvarken als het Kleinorig Stagoorvarken afgebeeld. Hieruit blijkt dat beide typen in de 17e eeuw in Nederland voorkwamen.

LOBOOR- EN STAGOORVARKEN, SCHILDERIJ PAULUS POTTER

Het Kleinorig Stagoorvarken was betrekkelijk klein en kon niet zwaar gemest worden, maar leverde vlees en spek dat bekend stond om de goede smaak. De Stagoorvarkens werden in het midden en de tweede helft van de 19e eeuw geheel verdrongen door het Groot Grootorig Landvarken, ook wel Inlands varken genoemd en allerlei kruisingen.

Het type en het eigenschappenpatroon van het Stagoorvarken bleven het best bewaard in het Beiers Halfrode varken en het Hannovers-Brunswijks Weideschwein, die in de loop van de 20e eeuw uitgestorven zijn.

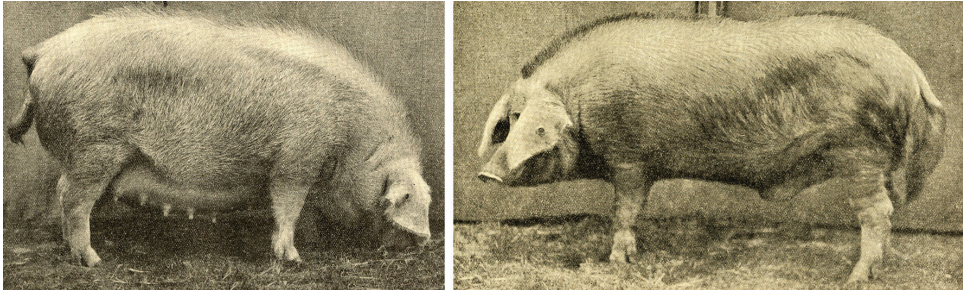
HANNOVERS-BRUNSWIJKS WEIDESCHWEIN EN BEIERS HALFRODE VARKEN

1.1 | **Loboorvarken of Groot Grootorig Landvarken**

Het Loboorvarken of Groot Grootorig Landvarken was in Nederland bekend onder verschillende namen, zoals Fries varken, Drents varken, Almeloos varken, Gelders of Zuid-Hollands varken. Deze regionale typen gingen echter op in allerlei onoordeelkundige en wilde kruisingen. Het Inlands of Fries varken, het Limburgs varken en het Zeeuws-Vlaams varken kregen tijdelijk wel enige betekenis.

1.1.1 | **Het Inlands of Fries varken** was laatrijp en kon een volwassen gewicht bereiken van wel 400 tot 500 kg. Het was een hoogbenig varken met platte ribben en een wat opgebogen rug met een hellend kruis. De kop was lang en smal met lange, brede naar voren hangende oren. De beharing was fors met een kam van lange borstels op de rug. De zeugen waren zeer vruchtbaar en konden wel acht tot tien paar tepels hebben. Grootte, lengte, vruchtbaarheid en moedereigenschappen en het weerstandvermogen van het Inlands varken waren kenmerken die zeer gewaardeerd werden.

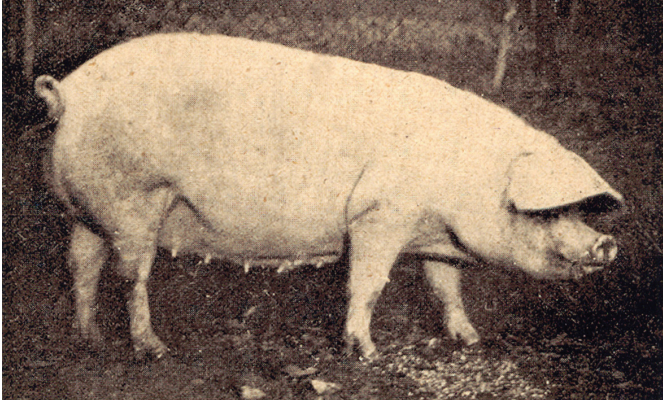

INLANDSE VARKENS, ZEUG AKKE EN BEER BINNERT

Ondanks de positieve eigenschappen stierf het Inlands varken na de Eerste Wereldoorlog uit. Men wilde een varken dat vroeger rijp was, sneller groeide, minder slachtverlies opleverde, meer vlees in verhouding tot spek had en dat geschikt was voor export. De enkelvoudige kruising van Inlandse zeugen met de toenmalige vroegrijpe en fijne Yorkshire voldeed hieraan en leverde een goed slachtproduct.

Men was echter nog niet toe aan de toepassing van een systematische gebruikskruising. De voordelen van gebruikskruisingen waren destijds in de varkenshouderij nog niet bekend. De structuur van de zeugenhouderij was kleinschalig en daarin was systematische toepassing van gebruikskruisingen minder goed toe te passen.

1.1.2 | **Het Limburgs varken** vertoonde overeenkomst met het Inlands varken. De vruchtbaarheid en de moedereigenschappen waren zeer goed. Over de jaren 1916 tot en met 1920 zelfs nog beter dan die van het Groot Yorkshire en het Veredeld Duits Landvarken. Men fokte echter op een fijnbeniger, vroegrijper varken met een beste kwaliteit vlees. Deze eigenschappen leidden echter tot een hogere kostprijs van de slachtvarkens, zodat ook de fokkerij van het Limburgs varken na de Eerste Wereldoorlog werd opgegeven.

LIMBURGS VARKEN

1.1.3 | **Het Zeeuws-Vlaams varken** hield nog stand tot 1952. Het type van dit varken kwam veel overeen met dat van het Inlands varken. Het was ook een groot, lang, wat onregelmatig gebouwd varken, dat in Zeeland een goede naam had door de geschiktheid voor huisslaching.

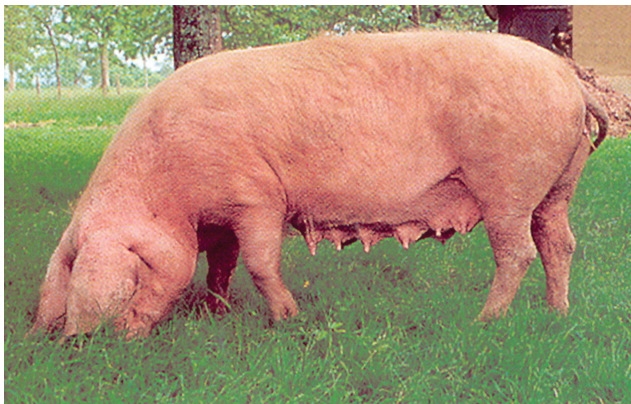

ZEEUWS-VLAAMS VARKEN

Het is jammer dat deze regionale typen verdwenen zijn. Met moderne selectiemethoden als prestatietoets, indexselectie, fokwaardeschattingen, en de nieuwe inzichten en ervaringen met het handhaven van kleine populaties, hadden deze varianten van het Inlands varken tot interessante foklijnen voor moderne fokkerijprogramma's omgebouwd kunnen worden.

Het type en het eigenschappenpatroon van het Groot Grootorige of Keltisch-Germaanse varken is het best bewaard gebleven in het Normandisch varken, het Porc Blanc de l'Ouest.

VAN EVERZWIJN TOT VLEESVARKEN

NORMANDISCH VARKEN OF PORC BLANC DE L'OUEST